

بهدواداچوونی:

«هونه ریکی شانۆیی له ههولیر ههبوو»

کهمال غه مبار

له رۆژی جیهانیی شانۆدا، به حوکمی بوونی پهیمانگی هونه ره جوانهکان و هونه رمه ندی لیهاتووی وهک ئه حمده سالارو شه مال عومه رو کامه ران ره وف و نیگار حه سیب قه ره داخی و فرمی سک مسته فا و چه ندین هونه رمه ندی تر وهک ده قنوس و ده رهینه رو کاراکتهر، رهنگدانه وه یه کی ته و او یان له سه ر شاری هه ولیر هه بوو، که هه موو سال ئه و شاره فیستی فالتیکی گه وره و فراوانی لی سازه کراو له شاره کانی تریش به تایبه تی هه ولیر رو یان تیده کردو چه ندین نمایشی شانۆکاری پیتسکه ش ده کران و ده خانه به رده م لیکۆلینه وه و تۆژینه وه و به ستنی چه ندین کۆرو سمینارو نووسین له سه ر هه ر شانۆگه ربیه ک به کوردی و به عه ره بی له لایه ن ره خه گرانی کورد و عه ره به وه، هه لیه ت له و واقیعه نو ییه دا ره خه له که موکو ربیه کان ده گیرا، هونه رمه ندان به خۆیان داده چوونه وه، هه روه ها شانۆ بسووه چه کیکی کار یگه ری هوشیار کردنه وه به رز کردنه وه و وه و وه ی جه ماوهر بۆ زیاتر نزی کبونه وه له شو رشی گه له که مان و دا کو کی کردن له دۆزه ره واکه ی.

هونه رمه ند (موئه یه د فه قح) باشی بۆ چووه که ده لئ: «هه ولیر شاریکی پر ئه زمونه، کولتووری نه ته وه ئایینه کۆنه کانی سه رده می خۆی بووه... هه رگیز دوور نه بووه له ئه ده ب و رۆشن بیری و دراماو شانۆ، به لām ئه و بابه ته کۆنانه ی که بۆ شانۆ ته وزیف کران، نه گه یشتنه ئه و ئاسته ی که به شیوه یه کی نو ی بخرینه روو، له سلیمانیش گه رانه وه هه بوو بۆ کولتووری نه ته وه بیمان: خه ج و سیامه ند، نالی و خه ونیکی ئه ر خه وانی، جزیری وانه ی عه شق داده دا، کیشه ی چوون و نه چوون و هی تر. به لām نو یکار بیان تیدا به رجه سته کرابوو. که به ریز موئه یه د پرسیار ده کات و وه لāmیش ده اته وه و ده لئ: «ئایا ئه و شانۆکارانه ی که ئیستا- مه به سته ی هه ولیره- کار ده کن، له توانایاندا هه یه، هونه ریکی شانۆیی دیکه بنیات بنین؟ وه لāmی ئه م پرسیاره زۆر سه خته، هونه رمه ندان ناتوانن راسته وخۆ، خۆیان له قه ره ی ئه م پرسیاره بدن، به راست و ره وان

پیتسه کی حه زم ده کرد له ناو به شدار بووانی پاپرسییه که دا دوو هونه رمه ندی ئه کادیمی تر که به ریزان «ته لعه ت سامان» و «فه ره اد شه ریف» ن راوی چوونی خۆیان هه بووایه، به تایبه تی مامۆستا (ته لعه ت سامان) وهک ده قنوس و ده رهینه ر، ئه و کاته بابه ته که ده وله مه ند تره به پیز تر ده بوو، و پرای ئه مه ش به شدار بووان تارا ده یه کی باش توانیویه ئه و که له به ر و بۆشاییانه ی که و تونه ته ناو ره وتی شانۆی کوردی له سه ده ی رابردوودا، ده ستنیشان بکه ن و ئه م به سه رکردنه وه یه ش خۆی له خۆیدا هه نگاو یکی به جییه که گو قاری «پامان» ناویه تی و جیگه ی ده ستخۆشییه.

هونه رمه ند (چه تۆ حه سه ن)، راستی بۆ چووه که شانۆی شاره که مان و شانۆکاران له سه ره تاکانی حه فتاکان و هه شتاکاندا له قۆناغیکی پرسنگدارو زێریندا گه شه یان کردووه، به لām فاکته رو هۆکاره کانی گه شه کردنه که یانی ده ستنیشان نه کردووه، که ده کۆرئ لیره دا ئامازه به پته و بوونی مه چه کی بزاقی رزگار یخوازی گه لی کوردستان و شو رشی مه زنی ئه یلرول بده ی که ریک که و تننامه ی (۱۱) ی ئاداری سالی (۱۹۷۰) ی به دوا ده ات و تارا ده یه ک کسه ش و هه وایه کی ئازادانه و دیموکراتییه نه بۆ رۆشن بیریان، له ناویاندا شانۆکاران ره خسا که به کامی دل ته عبیر له واقیع بکه ن و ئازادانه تر بیته مه یدان و ته کان به ره وتی شانۆ بدن. ده کۆرئ لیره دا هونه رمه ند «سه باح عه بدول ره حمان» بکه م به نمونه که له و بواره دا ره وتی هه بوو وهک کاراکته ری لیهاتوو و ده رهینه ر. دوا به دوا ی ئه و که سانی تر هاتنه پیش و جیهانی شانۆی کوردی یان له هه ولیردا ده وله مه ند کرد وهک ته لعه ت سامان و فه ره اد شه ریف و سه فوه ت جه راح و سه عدوون بوونس و موئه یه د فه قح و سه لām کۆبی و هی تر... که هونه رمه ند «ژیلوان تاهیر» ئامازه به شانۆی هه شتاکان ده کات که له پایته ختا لوتو که ی شله قاندنی جه ماوهر بوو، ده روزه ی راپه رین بوو، ده توانم ئه و ته کاندانه دانه برم له و دیارده شانۆکار ییه ی که سه ر شاره که ی سلیمانی بوو، که به راستی

شانۆکاری هه‌بێ.

من له‌گه‌ڵ بۆچوونه‌که‌ی هونه‌رمه‌ند (چه‌تۆ چه‌سه‌ن)م که پێوه‌ندی له‌گه‌ڵ هونه‌رمه‌ندانێ نه‌ک ته‌نیا عێراقی، به‌لکو کوردیش له‌ هه‌موو پارچه‌کانی کوردستاندا، بۆ سوود وەرگرتن و بیرو‌را گۆڕینه‌وه‌ و وەرگێڕانی ئه‌و ده‌قانه‌ی که له‌گه‌ڵ واقیعی ئه‌م‌په‌رۆ ئاینده‌ی کوردستاندا ده‌گونجێن، بکریته‌ کوردی و له‌ قالیبتکی کورده‌واریدا دا‌بر‌پ‌ژێرنه‌وه‌، هه‌روه‌ها ده‌رکردنی گۆفاری تایبه‌ت به‌شانۆ، یان ته‌رخانکردنی لاپه‌ره‌ی تایبه‌ت به‌شانۆ و می‌زگردو به‌ستنی کۆرۆ پێشکه‌شکردنی به‌رنامه‌ی شانۆکاری له‌ئێزگه‌و ته‌له‌فزیۆندا زۆر پێویست بۆ ته‌کاندان به‌ره‌وتی شانۆ و نابێ ئه‌وه‌نده‌ ره‌ش‌بێن و نائومی‌د بێن که ناکرێ له‌و قه‌یران و ئاسته‌نگه‌دا شانۆی کوردی له‌ پایته‌ختی هه‌رمیدا ده‌رباز بکه‌ین، که هۆیه‌کی هه‌ره‌ سه‌ره‌کی ئه‌و حاله‌ته‌ بۆ باری بژێوی هونه‌رمه‌ندان ده‌گه‌رێته‌وه‌ که عه‌ودالبوون به‌دوای نان په‌یدا‌کردن تووشی خه‌مساردی و کات نه‌بوونی ته‌واو بۆ وروژاندنی کارکردنی شانۆکاری کردبوون، هه‌روه‌ها شه‌ری ناو‌خۆیی چه‌ند سالی‌ک و که‌رتکردنی هه‌رمی کوردستان بۆ دوو ده‌سه‌لات، په‌وشه‌که‌ی زیاتر ئالۆز کردبوو که دا‌بر‌پ‌انیکتی ته‌واو له‌نیوان هونه‌رمه‌نداندا دروست بێ و ئاگاداری ئه‌زموون و کاره‌ هونه‌رییه‌کانی به‌کتری نه‌بن و سوود له‌یه‌کتری وهرنه‌گرن و به‌خۆ دانه‌چنه‌وه‌ که بۆچی ئاستی شانۆ له‌هه‌ولێردا هاتۆته‌ خواره‌وه‌؟

بۆ چه‌ماوه‌ره‌که‌ی که‌م بوو؟ هه‌رچه‌نده‌ من که‌مبونی بینه‌ران به‌هۆیه‌کی دواکه‌وتنی شانۆ له‌قه‌له‌م ناده‌م که ئه‌م‌په‌رۆ هه‌ستی پێده‌کری به‌قه‌ده‌ ئه‌وه‌ی که به‌پله‌ی یه‌که‌م بۆ ئاستی تی‌گه‌یشتن و هوشیاری و سه‌رقالبوونی به‌کاری تر ده‌گه‌رێته‌وه‌، له‌ هه‌مان کاتدا جو‌ری شانۆگه‌ری پۆلی خۆی هه‌یه‌ له‌په‌یدا‌کردنی خه‌لک، په‌نگه‌ شانۆگه‌رییه‌کی ئاست نزمی کۆمیدی چه‌ماوه‌ریکی زۆری هه‌بێ، که‌چی شانۆگه‌رییه‌کی ئاست بالا که بۆ پ‌ۆش‌بیری ده‌سته‌یه‌، ئه‌وه‌نده‌ بینه‌ره‌ی نه‌بێ.

له‌کو‌تاییدا ده‌لێم من گه‌ش‌بێنم به‌وه‌ی که به‌هۆی ئه‌وه‌ی باری ئابووری و بژێوی هونه‌رمه‌ندانێ شانۆکار به‌ره‌و باشی ده‌چێ، له‌ئاکامی به‌رزبوونه‌وه‌ی مو‌وجه‌و رێزلیتانیان، په‌وشه‌که‌ گۆرائی‌کی باش به‌خۆوه‌ بێنێ و هونه‌رمه‌ندان، به‌تایبه‌تی ئه‌وانه‌ی پ‌س‌پ‌ۆز‌ییان له‌و بواره‌دا هه‌یه‌ و کاره‌کته‌رو ده‌ره‌ینه‌ری به‌توانا نووسه‌ری خاوه‌ن قه‌له‌می به‌پ‌ر‌ش‌تن، جاری‌کی تر به‌توان شانۆ له‌هه‌ولێردا بخه‌نه‌وه‌ سه‌رپ‌ێ و ته‌کانی‌کی گورجی به‌ره‌و پ‌ی‌ش‌ه‌وه‌ نوێ‌کردنه‌وه‌دانی پ‌ێ بده‌ن و به‌وزه‌ی له‌بارو ته‌کنی‌کی تازه‌وه‌ له‌ده‌یه‌کانی چه‌فتاکان و هه‌شتاکان په‌تی که‌ن و ئه‌و ئه‌زموونگه‌رییه‌ی که گوايه‌ هه‌یچی به‌هیچ نه‌کرد، ئه‌زموونگه‌رییه‌کی تر بێته‌ کایه‌وه‌ که نوێ‌کردنه‌وه‌ به‌خۆیه‌وه‌ بێنێ و ته‌نیا له‌قالبی‌کی فۆرمالی‌دا نه‌گیرسێته‌وه‌ و هه‌ول‌پ‌ر‌یش له‌سایه‌ی ئه‌و وزه‌و توانا هونه‌رییه‌ی که ئیستا تووشی سستی و ته‌مه‌لی بووه‌، جاری‌کی تر پ‌روه‌که‌ی بگه‌ش‌بێته‌وه‌و نان و ئازادی هانده‌ری ته‌واوین بۆ کردنه‌وه‌ی ئاسۆیه‌کی ف‌راوان له‌به‌رده‌م هونه‌رمه‌ندانێ شانۆکار که خه‌می‌ک له‌خۆیان و پ‌ی‌شه‌کیان و گه‌له‌که‌یان بخۆن و بی‌ر له‌ ر‌ا‌بر‌دوون نه‌که‌نه‌وه‌ که‌تی‌په‌ری و ناگه‌رێته‌وه‌، به‌لکو به‌دیدو تی‌روانینی‌کی پ‌روون و دروسته‌وه‌ پروانه‌ ئاینده‌ی شانۆ له‌هه‌ول‌پ‌ری پایته‌ختدا، کاری جیددیانه‌ی بۆ بکه‌ن و هاق‌پ‌ر‌کی هونه‌ری و په‌سه‌نایه‌تی به‌ردی بناغه‌ی پ‌ی‌ش‌که‌وتنی کاره‌کانیان بێت. ❖

بێژن، تۆ ئه‌ی نووسه‌ری شانۆیی سه‌رده‌می هه‌ردوو ده‌یه‌ی زێڕین توانات تی‌دا نه‌ماوه‌.. تۆ ئه‌ی ده‌ره‌ینه‌ری... هه‌رچه‌نده‌ وه‌لامه‌که‌ی بۆ هه‌مووان وه‌کو یه‌ک نییه‌ وه‌ک خۆی ده‌لی و پ‌ی‌ی وایه‌ پ‌رسیاری ل‌اوه‌کان له‌م گرفته‌ له‌ هه‌مووی گ‌ر‌نگ‌تره‌، چونکه ئه‌وانن بۆشایی راسته‌قیینه‌ی شانۆ پ‌ر ده‌که‌نه‌وه‌. هه‌رخۆشی پ‌رسیار ده‌کات: «ئایا ئه‌وان جیگه‌ی ئومێدن، به‌لگه‌ چیه‌؟ کێ له‌وان..»

بۆچوونی من له‌و گرفته‌دا ته‌نیا خودی هونه‌رمه‌ند نییه‌ له‌نوێ‌کردنه‌وه‌دا، هه‌رچه‌نده‌ تارا‌ده‌یه‌کی‌ش چ ل‌اوه‌که‌، چ به‌ته‌مه‌نه‌که‌ به‌رپ‌رسه‌ له‌دواکه‌وتنی شانۆ، به‌لکو ئامرازه‌ نوێیه‌کانی شانۆ، پ‌یدا‌بوسته‌کان، له‌هۆلی گونجاو، پ‌روناکی، دیکۆر، ده‌نگ که که‌ره‌سته‌ی پ‌یویست بۆ لایه‌نی ده‌ره‌یتان تا ئیستاش لای ئی‌مه‌ له‌ئاستی خواستی هونه‌رمه‌نداندا نین، هه‌روه‌ها ئاستی پ‌ۆش‌بیری هونه‌رمه‌ندی شانۆکار پ‌ۆلی‌کی گ‌ر‌نگی له‌پ‌ی‌ش‌که‌وتنی شانۆدا هه‌یه‌، ل‌اوانی ئه‌م‌په‌رۆ که به‌کوردی ده‌خوێن، له‌کوردیشدا ئه‌وه‌نده‌ سه‌رچاوه‌ی تی‌وری له‌ب‌واری شانۆدا نییه‌ که تینوویه‌تی خوێنه‌ر پ‌ش‌کینێ، بۆیه‌ شانۆی کوردی له‌ هه‌ول‌پ‌ر‌ ئه‌وه‌ی ل‌ێ ره‌چاو ناکرێ و چاوه‌پ‌روان ناکرێ که له‌سه‌رده‌ستی ل‌اوه‌کان پ‌ی‌ش‌که‌وتنی‌کی جو‌ری له‌پ‌رووی ته‌کنیک و ده‌ره‌یتان و نوانده‌وه‌ به‌خۆیه‌وه‌ بێنێ.

هونه‌رمه‌ند (غازی غه‌فوور) له‌دوو شوێندا. ئاماژه‌ بۆ به‌رپ‌وه‌به‌رایه‌تی شانۆ ده‌کات که پاره‌یه‌کی باشی بۆ ته‌رخان کراوه‌ که به‌و شت‌وه‌یه‌ی هه‌یه‌ به‌هۆکاری‌کی سه‌ره‌کی بۆ سست بوونی شانۆی له‌قه‌له‌م د‌دا، به‌لای منه‌وه‌ ده‌کرێ ئه‌م لایه‌نه‌ چاره‌سه‌ر‌ب‌ک‌ری ئه‌ویش له‌ر‌پ‌ت‌گه‌ی ئه‌و هونه‌رمه‌ندانه‌ی که له‌ده‌ره‌وه‌ هاتوونه‌ته‌وه‌ و پ‌س‌پ‌ۆز‌ییان له‌شانۆدا هه‌یه‌. ئه‌رکی به‌رپ‌وه‌بردنی شانۆیان پ‌ێ بس‌پ‌ێرد‌ر‌ێ، که ئه‌م‌په‌رۆ شانۆ و سینه‌ما ل‌یک جیا کراونه‌ته‌وه‌، کاری‌کی باشه‌، پ‌ی‌ش‌تر گۆفاری‌کی وه‌کو سینه‌ما و شانۆ ده‌رده‌چوو، تارا‌ده‌یه‌ک باش بوو هه‌رچه‌نده‌ سه‌کرت‌پ‌ری نووسینی له‌و ئاسته‌دا نه‌بوو ئه‌رکی ده‌رکردنی گۆفاره‌که‌ به‌رپ‌وه‌بیات و پ‌رووی داوه‌، که نووسینی نووسه‌ری‌کیان ون کردوه‌ و بلاونه‌کراوه‌ته‌وه‌، ئیستاش کاتی ئه‌وه‌ هاتوه‌، گۆفاری‌کی تایبه‌ت به‌ شانۆ و گۆفاری‌کی تایبه‌ت به‌سینه‌ما ده‌ری‌چیت.

هونه‌رمه‌ند (عه‌لی ئه‌حمه‌د) په‌نجه‌ ده‌خاته سه‌ر خالی‌کی گ‌ر‌نگ، ئه‌ویش پ‌ش‌ت‌گ‌یر‌ب‌کردنی ب‌ێ جیاوازی و ه‌زاره‌تی پ‌ۆش‌بیرییه‌ له‌شانۆکاران، به‌لام به‌لای منه‌وه‌ ده‌ب‌ێ ئاستی هونه‌ری شانۆکاران په‌چاوب‌ک‌ری، هه‌روه‌ها که جه‌خت له‌سه‌ر سه‌ره‌خۆیی و ئازادی شانۆ ده‌کاته‌وه‌، ئه‌مه‌شیان خالی‌کی گ‌ر‌نگه‌، چونکه له‌ که‌شو هه‌وایه‌کی ئازادانه‌ نه‌ب‌ێ، دا‌ه‌یتان و ئه‌فراندن له‌دایک نابن.

له‌ناو بۆچوون و تی‌ب‌ینییه‌کانی هونه‌رمه‌ندانێ ناو براودا، باس له‌نه‌بوونی په‌خه‌گری ب‌ێ لایه‌ن و راست‌گۆ ده‌کرێ. جاری به‌ر له‌هه‌موو شتی هه‌ر که‌سێ هه‌ستا له‌سه‌ر ن‌مایش‌کی شانۆکاری نووسینی‌کی بلاوکرده‌وه‌، ئه‌م کاره‌ ئه‌وه‌ ناگه‌یه‌ن‌ێ که نووسه‌ره‌که په‌خه‌گره‌، په‌نگه‌ نووسینی‌کی پ‌روه‌که‌شی سه‌رپ‌ی‌ی ب‌یت، چونکه په‌خه‌گری راسته‌قیینه‌، ئه‌وه‌که‌سه‌یه‌ شاره‌زاییه‌کی باشی له‌قوتابخانه‌و ر‌ی‌بازه‌کانی شانۆکاری هه‌یه‌ و باگ‌راوندی‌کی ده‌وله‌مه‌ندی له‌باره‌ی هونه‌ری ده‌ره‌یتان و نواندندا هه‌یه‌، (له‌پاشان په‌خه‌گر ده‌ب‌ێ ب‌ێ لایه‌ن ب‌یت)، چونکه که‌س نییه‌ ب‌ێ لایه‌ن ب‌یت، که ته‌نیا په‌خه‌گر ده‌نووسی ب‌ێ لایه‌ن نییه‌، به‌لام ده‌کرێ ب‌ل‌پ‌ی‌ن په‌خه‌گر سه‌ره‌خۆ ب‌ێ و شاره‌زایی له‌هونه‌ری